

Vajon tényleg menekülés?

Rónai-Balázs Zoltán *A Dezorient Expressz* című kötetéről

Rónai-Balázs Zoltán az 1980-as évek végén kezdett publikálni, először városi, majd megyei lapokban, kezdeti publikációit azonban több mint tízéves költői hallgatás követte. Újra publikálni viszonylag későn, már érett költőként kezdett 2005–2006 táján, azóta folyamatosan jelennek meg versei nívós irodalmi folyóiratokban, illetve 2007 decemberében első kötete, *A Dezorient Expressz* is napvilágot látott az Orpheusz Kiadó gondozásában. E kötet kiadása után nem sokkal került a kezembe, erősen felkeltve az érdeklődésemet, mivel a szerzőben az általam eddig olvasott egyik legeredetibb hangon szóló kortárs költőt véltem felfedezni.

A szerző tárgyalt kötete négy, egymástól igencsak eltérő, ugyanakkor sok szempontból hasonló versciklusból áll. A jelen dolgozat fejezetenként, a kötetben és a szerző költészetében megjelenő költői attitűd négy különböző állomásaként igyekszik tárgyalni ezen négy versciklust.

A kötet első ciklusa, *Az ismeretlen katona* főként erősen ironikus és önironikus versekből áll. Ezen versek fő témája látszólag az ital, a züllés, a részegség, Rónai-Balázs Zoltán merész módon még archaikus műfajokat is felelevenít, pl. a bordal műfaját *Legújabbkori bordal* c. versében, habár csak látszólagosan aktualizálja ezt a régi műfajt, és verseiben mindvégig ízig-vérig kortárs költő marad. Egy másik érdekes, archaikus műfajra történő rájátszás a profán hangzású *Kiflihéj* c. vers bujdosódalként való zárójeles műfajmegjelölése, vagy a címadó vers, *Az ismeretlen katona* vitézi énekekre való, ám erősen ironikus rájátszása. A ciklus versei egy folyamatosan formálódó költői attitűd egy állomásaként, mondhatni kezdeteként is felfoghatóak. A látszólag részeges, magát pusztán az alkoholos befolyásoltság állapotában jól érző lírai beszélő alaphangja helyenként meglehetősen kiábrándult és ironikus, ezzel együtt pedig önironikus és önmarcangoló. Valójában azonban az alkoholos befolyásoltság értelmezhető a keresés fázisaként, a költői szerep és a világ nagy igazságainak kereséseként, felelevenítve, kortársivá téve és aktualizálva azt az irodalmi hagyományt, amelyet a XIX. század közepe táján a francia szimbolisták igyekeztek megfogalmazni és megteremteni. Rónai-Balázs Zoltán költészetének szokatlan, és talán mondhatni meglehetősen eredeti vonása, hogy az említett irodalmi hagyományt nem intertextuális módon, nem direkt

utalásokkal és idézetekkel igyekszik feleleveníteni, hanem sokkal elvontabban, a hatást saját egyéni költői hangjára bízva.

A kötet második ciklusa, a *Viszketés* címében szokatlan, már maga e cím is nyugtalanságot, zaklatottságot, helyhez nem kötöttséget, valamilyen változás, változtatás vágyát fejezi ki. Ha ezt a ciklust egy kibontakozó és formálódó költői attitűd következő állomásának tekintjük, akkor talán elmondhatjuk, hogy az ezen ciklusban szereplő versek lírai beszélője, ha csak egy időre is, de úgy látszik, magára talál. A ciklus nyitóverse, a *Kőfaragók és olvasztárok*, megint csak merész módon megidézni látszik egy újabb irodalmi hagyományt, ráadásul egy olyat, melyet korunkban utólag sok kritika ér – a rendszerváltás előtti szocialista költészet egyes aspektusait, a költő alacsonyabb társadalmi rétegek mellett való kiállításának koncepcióját, velük való azonosulását. Rónai-Balázs azonban mindezt semmiképp sem valamiféle konkrét politikai ideológia nevében teszi, verseinek beszélője pusztán azonosul, kritizál, értékkel, következtet, állít és cáfol, helyenként (ön)ironikusan, mentesen mindenfajta költői fölényeskedéstől. A *Viszketés* ciklus verseiről általánosságban talán ki lehet jelteni, hogy képviseleti lírát igyekeznek teremteni, azt a fajta lírát, amelynek számos kortárs irodalmi irányzat szerint per pillanat nem sok létjogosultsága van.

A kötet harmadik, címadó ciklusa, *A Dezoriant Expressz* talán a legjelentősebb és legérdekesebb ciklus Rónai-Balázs Zoltán líráján belül, mintegy a kötet csúcspontjának, a keresett költői szerep megtalálásának és az ezzel járó felelősséggel való szembesülésnek is tekinthető. *A Dezoriant Expressz*, mely nyilvánvalóan nem visz sehová, csupán céltalanul bolyong mindenfelé, értelmezhető költői korképként és kormetaforaként. A költői beszélő, mire odáig jut, hogy felszálljon erre a metaforikus, sehová nem tartó vonatra, vagy inkább ráeszméljen, hogy rajta ül a kezdetektől, és ebből bizony nem lehet kiszállni, már megtalálta, megtalálni vélte költői szerepét, azonban ezen a metaforikus sehová nem vezető utazáson keresztül kell szembesülnön azzal, mit is jelent tulajdonképp költőnek, főként képviseleti lírát művelő költőnek lenni. Ezen ciklus verseiből sem hiányzik a Rónai-Balázs-lírára oly jellemző irónia és önirónia, itt is megjelenik a bujdosóének műfajának cinikus-ironikus felelevenítése (*Az ember nem járta Szeged*), átellenesen még bevonódik ebbe a különböző irodalmi hagyományokkal való erősen implicit játékba a históriás ének műfaja is (*Egy régi suicidiumról*). A ciklus elejének feszültséggel, kereséssel, kérdésfelvetéssel és talán egyfajta költői lelkesedéssel is telt versei a végére szép lassan, fokozatosan átmennek rezignált, már-már elégikus hangvételbe, először egy gyermekkori nosztalgikus hangulat megidézésével

(*Macskák, dáliák közt*), mely után a lírai beszélő már egyenesen a halál gondolatával is eljátszik (*Kispesti ősz*).

A költői szerep egyfajta megtalálása, a lírai beszélő saját korának és személyes sorsának dezorientáltságával, sehová sem tartó vonat jellegével való szembesülés után az elégikus hangvétellű versek mintegy bevezetik a kötet negyedik, záró versciklusát. Az *A mozigépész* című ciklus versei főleg szerelmes versek, melyek szokatlanságuk miatt válnak érdekessé; Rónai-Balázs Zoltán lírája ilyen téren megint csak meglehetősen eredeti módon képes ötvözni a profán hangvételt az esztétikussággal, az undorkeltést a szépséggel, a testiséget az erős lelki érzékenységgel. Az egészen idáig mintegy közszereplőként, költői szerepet kereső és vállaló személyként jelen lévő és megnyilatkozó lírai beszélő a kötet végére egyre inkább magánszemélyszerű beszélővé válik, aki a kor problémái előtt a szerelemben igyekszik, ismételten csak felelevenítve egy újabb, mára talán banális irodalmi hagyományt. A banálisnak ható hagyományt, miszerint a külvilág problémái előtt egyetlen mentsvár talán a szerelem lehet, azonban korántsem banális módon eleveníti fel. A szerelmes versek formai és műfaji palettája változatos – előfordul közöttük ének (*Galambének*), rapszódia (*Kattogó rapszódia*), anzix (*Anzix Verocsnak*), szerelmi elégia (*A házunk tövéből*), majd végül idill (*2050 nyarában*). Azonban a szerelemben való menekülés, ha menekülés egyáltalán, nem szükségszerűen jelenti a korábban vállalt költői szerep feladását. A lírai beszélő pusztán a teljesebb életet, annak egyfajta értelmét igyekszik megélni a szerelemben (mint arra annyi példa van a világlírában, de még a XX. századi magyar lírában is). A szerepvállalás a szerelem által akár teljessé is válhat, hiszen mindenképp könnyebb egy sehová nem tartó vonaton nem egyedül, hanem valaki kezét fogva ülni...

(Orpheusz Kiadó, Budapest, 2007.)